

Kostamo Laura

Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaissuhteissa sosiaalisia taitoja tukemalla
varhaiskasvatuksessa

Kandidaatintutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma, Varhaiskasvatus

2023

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaissuhteissa sosiaalisia taitoja tukemalla varhaiskasvatuksessa
(Laura Kostamo)

Kandidaatintutkielma, 25 sivua, kesäkuu 2023

Tämän kandidaatintutkielman tarkoitus on selvittää mikä merkitys sosiaalisten taitojen tukemisella lasten vertaissuhteissa on kiusaamisen ehkäisyn kannalta. Tutkimuksessa perehdyn myös varhaiskasvatuksen henkilöstön rooliin kiusaamisen ehkäisyssä.

Tutkimuksessa käyn läpi tutkimuksen toteutusta eli tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarkoituksen sekä esittelen tutkimusmenetelmän. Tutkimus toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Eli tutkin aihetta hyödyntäen aikaisempia tutkimuksia aiheesta. Käyn myös läpi aiheen kannalta merkittävimmät käsitteet ja selitän ne auki. Pääkäsitteiksi valikoitui kiusaaminen ja sosiaaliset taidot. Tulosluvussa vastaan tutkimuskysymyksiini ja selvitän tutkimuksen tuloksia. Pohdinnassa kokoan tärkeimmät tulokset yhteen ja pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä jatkotutkimusideoita.

Tutkimuksesta selvisi, että sosiaalisten taitojen ja vertaissuhteiden tukeminen ovat merkittävimpiä tekijöitä kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ehkäistä kiusaamista tukemalla lasten sosiaalisia taitoja ja ryhmän keskinäisiä vertaissuhteita. Kiusaamisen ehkäisyn toteutumiseksi täytyy laadukkaan peruspedagogiikan lisäksi olla tietoista toimintaa kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Avainsanat: Kiusaaminen, kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, sosiaaliset taidot, vertaissuhteet

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Tutkimuksen toteutus.....	6
3 Kiusaaminen	9
3.1 Kiusaamisen määritelmä.....	9
3.2 Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa.....	9
3.3 Kiusaamisessa havaittuja eroja tyttöjen ja poikien välillä	11
3.4 Kiusaamisen vaikutukset.....	12
4 Sosiaaliset taidot	14
4.1 Sosiaalisten taitojen määritelmä.....	14
4.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä.....	15
4.3 Lasten vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa	17
5 Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaissuhteissa varhaiskasvatuksessa.....	19
5.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli kiusaamisen ehkäisyssä.....	19
5.2 Sosiaaliset taidot kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa.....	23
6 Pohdinta	26
Lähteet	29

1 Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen lasten vertaissuhteissa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisyä ja sosiaalisten taitojen tukemisen merkitystä kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa. Kiusaamista koulumaailmassa ja vanhemmilla lapsilla on tutkittu enemmän (Perren & Alsaker, 2006) ja siitä löytyy paljon tietoa. Huomasin tutkiessani kiusaamista varhaiskasvatuksen kontekstissa ja siihen liittyviä aikaisempia tutkimuksia ja muita aineistoja, että kiusaamiseen pienemmillä lapsilla on alettu vasta lähiaikoina kiinnittää enemmän huomiota. Aihetta tutkittaessa enemmän, on todettu kiusaamisen olevan enemmänkin kuin vain lasten välisiä kiistoja ja, että kiusaamista esiintyy varhaiskasvatusikäistenkin lasten keskuudessa. Esimerkiksi Revolta löytyy paljon tutkimuksia pienten lasten kiusaamisesta ja sen ehkäisystä.

Aikuisen ja lapsen välinen kunnioittava suhde on tärkeää kiusaamisen ehkäisyssä (Repo, 2015). Aikuisella on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä, joten siksi haluan tulevana varhaiskasvatuksen opettajana pitää huolta kiusaamisen ehkäisyn toteutumisesta. Repo (2015) kuvailee kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena olevan lapsen ja koko lapsiryhmän hyvinvointi. Hänen mukaansa aikuinen voi vaikuttaa tekemisillään ja tekemättä jättämisillään esimerkiksi päiväkodin ilmapiiriin. Tämän vuoksi kasvattajalla on vastuu pitää huolta ilmapiirin luomisesta sekä sen ylläpitämisestä. Tämä onnistuu myönteisen vuorovaikutuksen kokemuksista (Repo, 2015). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksessa täytyy pitää huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Sen mukaan lasta tulee suojata kiusaamiselta ja kiusaamista ei sallita varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kiusaamista ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti toimintakulttuurin kehittämisen osana. Sen mukaan olennaista kiusaamisen ehkäisyssä on lasten vertaissuhteiden tukeminen ja yhteisön hyvinvointi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Aikaisemmin mikään laki ei velvoittanut puuttumaan kiusaamiseen varhaiskasvatuksessa, mutta nykyään varhaiskasvatuslain mukaan “Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10§).

Tutkimukseni aiheeksi valikoitui kiusaamisen ehkäisyn tutkiminen varhaiskasvatuksessa, koska aihe on ajankohtainen sekä tärkeä lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta. Sosiaalisten taitojen opettaminen ja tukeminen on myös olennainen osa varhaiskasvatusta sekä merkittävä tekijä kiusaamisen ehkäisyssä, joten siksi tutkin myös sosiaalisia taitoja ja niiden merkityksiä kiusaamisen ehkäisyssä. Tutkimukseni tarkoitus on tuoda tärkeää aihetta esille, jotta siihen alettaisiin kiinnittää enemmän huomiota. Kiusaaminen lasten vertaissuhteissa on vakava ongelma, jolla on pitkäaikaisia seurauksia lasten hyvinvoinnille (Pikkumäki & Peltola, 2017). Aihe myös kiinnostaa minua ja haluan itse kiinnittää tulevana varhaiskasvatuksen opettajana panostaa kiusaamisen ehkäisyyn ja sosiaalisten taitojen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Olen itse sijaisuuksia tehdessäni ja harjoittelussa ollessani päiväkodeissa huomannut, että kiusaamista tapahtuu päiväkodeissa valitettavan paljon. Olen havainnut, että kiusaaminen ei kuitenkaan ole päiväkotikäisillä lapsilla niin selkeää, joten sitä voi olla vaikea huomata. Siksi siihen ei välttämättä ole aiemmin kiinnitetty niin paljon huomiota. Olen myös huomannut, että nykyäänkään kiusaamisen ehkäisyyn ei panosteta tarpeeksi eikä kiusaamiseen aina edes puututa. Olen itse huomannut päiväkodeissa, että kiusatut lapset ovat monesti tottuneet kiusaamiseen eikä siksi aina edes tule kertomaan siitä itse aikuiselle. Se voi johtua siitä, että he ovat huomanneet, että aikuiset eivät puutu asiaan, koska olen itsekin huomannut näin tapahtuvan. Kokemusteni ja havaintojeni vuoksi haluan tutkia kiusaamista ja sen ehkäisyä varhaiskasvatuksessa, jotta osaan itse toimia paremmin sekä auttaa muita toimimaan paremmin kiusaamisen ehkäisemiseksi.

2 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa pohdin tutkimukseni toteutusta. Avaan tutkimuksen tarkoitusta ja esittelen tutkimuskysymykset sekä kerron tutkimusmenetelmän valinnasta. Tutkimuksessa tarkastelen aiempien tutkimusten ja muiden luotettavien ja aiheeseen liittyvien lähteiden avulla lasten vertaissuhteissa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisyä varhaiskasvatuksessa. Tarkastelen sitä, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö voi vaikuttaa kiusaamisen ehkäisyyn ja, mikä merkitys sosiaalisten taitojen tukemisella on kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ehkäistä kiusaamista lasten vertaissuhteissa varhaiskasvatuksessa?
2. Miten sosiaalisten taitojen tukeminen vaikuttaa lasten vertaissuhteissa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisyyn varhaiskasvatuksessa?

Tutkimus toteutetaan kirjallisuuskatsauksena (2023) osana kasvatustieteiden, varhaiskasvatuksen opintoihin kuuluvaa kandidaatintutkielmaa. Tutkimusmenetelmänä tarkemmin on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheita on tutkimuskysymyksen tai -kysymysten muodostaminen, aineiston valinta, kuvailun rakentaminen ja tulosten tarkastelu (Kangasniemi ym., 2013). Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsauksen yksi tavoitteista on kehittää jo olemassa olevaa teoriaa, mutta myös luoda uutta teoriaa. Sen avulla voi myös arvioida teoriaa sekä rakentaa kokonaiskuva tietystä asiasta. Salminen kuvailee kirjallisuuskatsauksen olevan metodi ja tutkimustekniikka, jonka ajatuksena on tehdä tutkimus käyttäen apuna aiempaa tutkimusta. Hänen mukaansa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkittava ilmiö kuvataan laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemalla ilmiön ominaisuuksia. Se on siis yleiskatsaus ilman tarkkoja sääntöjä ja siinä käytettävät aineistot ovat laajoja (Salminen, 2011). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii tutkimukseeni, koska aion tutkia aihetta aikaisempien tutkimusten avulla mahdollisimman laajasti kokonaiskuvan selvittämiseksi. Vilkan (2023) mukaan kirjallisuuskatsauksen eettiset lähtökohdat liittyvät tieteellisessä tutkimuksessa yleisesti noudatettaviin hyvien tieteellisten käytäntöjen periaatteisiin. Hänen mukaansa tutkijan täytyy siis noudattaa yhteisiä pelisääntöjä.

Vilkan mukaan katsaukseen valitaan oman alan tieteelliseen kirjallisuuteen ja muihin asianmukaisiin lähteisiin perustuvat tiedonhankintamenetelmät ja tutkimusmenetelmät. Hän kuvailee kirjallisuuskatsauksessa korostuvan toisen tutkimustyötä kohtaan rehellinen toiminta, koska katsauksessa tutkitaan toisten tekemiä tutkimuksia. Vilka kertoo, että on eettisesti tärkeää esittää tutkimustulokset oikeassa valossa, ei tulkintoja tai näkökulmia suosien. Tällainen eettinen toiminta kirjallisuuskatsauksessa saavutetaan, kun pidetään mielessä laadunarviointi, työskentelyn läpinäkyvyys, luotettavuus, pyrkimys uuteen tietoon ja tiedon hyödyntäminen ennalta määrätyllä tavalla (Vilka, 2023).

Tutkimuksessani hyödynnän aikaisempia tutkimuksia, joissa on tutkittu kiusaamisen ehkäisyä ja sosiaalisten taitojen merkitystä kiusaamisen kontekstissa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa käytetään tutkittavaan ilmiöön liittyviä luotettavia ja tieteellisiä aineistoja, jotta tutkimus pysyy luotettavana. Vallin ja Perkkilän (2018) mukaan varmistaakseen aineiston luotettavuuden tutkijan täytyy huomioida tutkimusaineiston konteksti eli se, miksi aineisto on luotu ja ketkä sitä ovat tehneet. Lisäksi täytyy huomioida aineiston ajankohtaisuus, arkaluonteisuus, julkisuus, koko ja se, tietääkö tutkimuksen kohteena olijat, että heitä tutkitaan (Valli & Perkkilä, 2018). Aion panostaa siihen, että käyttämäni tutkimukset ovat luotettavista lähteistä, jotta tutkimukseni säilyy luotettavana. Siksi pyrin käyttämään vertaisarvioituja tekstejä.

Hain tutkimukseeni kotimaisia aineistoja esimerkiksi hakusanoilla kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, sosiaaliset taidot ja kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa sekä vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa. Etsin väitöskirjoja Oulun yliopiston Jultika julkaisuarkistosta. Olen myös hyödyntänyt Oula-Finnaa etsiessäni kirjallisuutta liittyen aiheeseen ja tutkimuksen tekemiseen. Ulkomaisia lähteitä etsin enimmäkseen Google Scholarin, EBSCOn ja ProQuestin avulla. Lisäksi olen hyödyntänyt muita luotettavan oloisia tieteellisiä lähteitä. Ulkomaisia lähteitä etsin esimerkiksi hakusanoilla bullying AND “early childhood education” OR preschool OR children OR kindergarten tai bullying AND prevention tai “social skills” AND bullying.

Seuraavassa luvussa tarkastelen teoreettisen viitekehyksen avulla tutkimukseen liittyviä tärkeimpiä käsitteitä. Vilkan (2023) mukaan teoreettisen viitekehyksen käyttäminen tuo uskottavuutta ja luotettavuutta kirjallisuuskatsaukseen, koska silloin aineistoa tulkitaan yhdessä alan tutkijoiden kanssa haastaen ja syventäen omaa tietämystä auktoriteettien ajattelumallilla. Tutkimukset valitaan aiheen mukaan ja siitä muodostettuun tutkimuskysymykseen (Vilka, 2023).

3 Kiusaaminen

3.1 Kiusaamisen määritelmä

Melkein kaikki ovat jossain vaiheessa elämää havainneet kiusaamista, joko kiusaamisen uhreina, sivullisina tai kiusaajina (Saracho, 2017). Olweuksen (2010) mukaan kiusaamista on negatiiviset teot ja, kun joku yrittää tahallaan aiheuttaa vahinkoa toiselle. Tällaiset negatiiviset teot voivat olla fyysisiä tai sanallisia. Hänen mukaansa ne voivat olla myös muita tapoja, kuten porukan ulkopuolelle jättäminen. Pörhölän (2006) mukaan kiusaaja voi hakea jotain etua itselleen loukkaamalla tai alistamalla toista. Hän kertoo kiusaajan hakeman edun voivan olla esimerkiksi vaikutusvaltaa, itsetunnon pönkittämistä tai pelkoa. Se voi olla Pörhölän mukaan myös materiaalista, kuten rahaa tai palveluksia. Kiusaaminen ei ole sattumanvaraista vihamielistä käyttäytymistä, vaan tarkoituksellista tietyn ihmisen hyväksikäyttöä vuorovaikutussuhteessa (Pörhölä, 2006). Olweus (2010) määrittelee kiusaamiseen kuuluvan vallan tai voiman epätasapaino. Kiusaamisen uhrilla on yleensä vaikea puolustaa itseään (Olweus, 2010). Kiusaaminen on Salmivallin (2003) mukaan vallan tai voiman väärinkäyttöä, koska kiusattu on yleensä heikommassa asemassa. Eli kiusaaja on kiusattua jollain tavalla vahvempi esimerkiksi vanhempi, fyysisesti voimakkaampi, hänellä on parempi asema ryhmässä tai paremmat tukijoukot eli kiusaajia voi olla monta yhtä kiusattua vastaan. Kiusaajalla on siis valtaa tai voimaa, jolla saa ylliotteen kiusatusta (Salmivalli, 2003).

Väisänen ja Lanaksen (2021) mukaan kiusaamisen käsite tekee ilmiön näkyväksi ja samalla määrittää sitä, miten ilmiön voi nähdä. Heidän mukaansa käsite kiusaaminen on painava. Se vaikuttaa siihen, miten monia ilmiöitä, jotka liittyvät siihen, voidaan ymmärtää ja tarkastella sekä mitkä ilmiöt jäävät ulkopuolelle tarkastelussa (Väisänen & Lanaksen, 2021). Revon (2015) mukaan toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö ja ryhmäilmiö erottaa kiusaamisen riitelystä. Hän kuvailee kiusaamisen määrittelyn olevan kuitenkin haastavaa, koska tietty teko voi tarkoittaa toiselle eri asiaa kuin toiselle. Tarkastelun tulisi siis lähteä kiusatun kokemuksesta, ei teosta (Repo, 2015).

3.2 Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§). Kiusaamista on se, kun samalle lapselle aiheutetaan pahaa mieltä toistuvasti ja tekijöinä on joku/jotkut, joita vastaan kiusatulla on vaikea puolustautua (Salmivalli, 2005). Revon (2015) mukaan, jotta tekoa voidaan pitää kiusaamisena, niin sen edellytys on teon tietoisuus. Kiusaamisen tarkoituksena on hänen mukaansa uhrin satuttaminen ja loukkaaminen. Mikä tahansa tahallisen pahan mielen tai harmin aiheuttaminen on kiusaamista, erityisesti, jos se on toistuvaa (Repo, 2015). Pörhölän (2008) mukaan kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa. Hän määrittelee suoran kiusaamisen olevan uhrin fyysistä satuttamista, kuten lyömistä, tönimistä tai uhrin omaisuuden vahingoittamista. Suora kiusaaminen voi Pörhölän mukaan olla myös verbaalista, kuten nimittely tai uhkaaminen. Epäsuora kiusaaminen voi olla esimerkiksi selän takana puhumista tai ulkopuolelle jättämistä (Pörhölä, 2008). Poissulkeminen on yksi yleisimmistä kiusaamisen muodoista pienillä lapsilla (Repo, 2015).

Pienten lasten välistä kiusaamista on tutkittu vasta vähän ja siksi sen määrittely on rajallista (Repo & Sajaniemi, 2015). Lasten välisistä riidoista ja konflikteista kaikki eivät ole kiusaamista (Repo, 2015). Varhaiskasvatuksen henkilöstön täytyy ymmärtää aggressiivisen käyttäytymisen vakavuus ja oppia erottamaan riitatilanteet ja konfliktit kiusaamisesta (Douvlos, 2019). Tekojen muoto ei ratkaise onko kyse kiusaamisesta vai ei, vaan ratkaisevaa on tekojen järjestelmällisyys. Kiusattua lasta kiusataan yleensä pitkän ajan kuluessa useilla eri tavoilla (Salmivalli, 2003). Kiusaamista on Revon (2015) mukaan vaikea määritellä, koska se koetaan henkilökohtaisesti. Lapsi siis itse arvioi, minkä kokee kiusaamisena. Lapset voivat kuitenkin Revon mukaan sanoa erilaisia asioita kiusaamiseksi tai ei osaa kertoa siitä ollenkaan, joka vaikeuttaa kiusaamisen tunnistamista. Hän painottaa sen tärkeyttä, että aikuinen ymmärtää kiusaamisen määritelmä, jotta tietää milloin se on haitallista lapsen kehitykselle. Repo lisää, että voi myös olla vaikeaa tunnistaa milloin satunnaiset negatiiviset teot muuttuvat kiusaamiseksi. Lapsen näkeminen kiusaajana tai kiusaamisen uhrina on aina myös aikuisen tulkinta tilanteesta (Repo, 2015). Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamista ei myöskään ole helppo tunnistaa lasten rajallisen kognitiivisen ja sanallisen kehityksen vuoksi (Douvlos, 2019).

Kiusaamiseen täytyy suhtautua vakavasti, mutta ilmiötä ei saa Revon ja Sajaniemen (2015) mukaan kuitenkaan liioitella, koska se voi jopa lisätä sen ilmaantuvuutta ja leimata lapsia. Tämän vuoksi lapsia ei saa varhaisessa vaiheessa luokitella ja siksi täytyy pohtia, voiko pienten lasten yhteydessä käyttää termejä “kiusaaja” ja “kiusattu”. Revon ja Sajaniemen mukaan roolit ovat kuitenkin jo esillä pienilläkin lapsilla. On tärkeä tunnistaa kiusaamiskäyttäytyminen varhain, mutta olla myös tietoinen leimaamisen haitoista (Repo & Sajaniemi, 2015).

3. 3 Kiusaamisessa havaittuja eroja tyttöjen ja poikien välillä

Kirveen ja Stoor-Grennerin (2010) mukaan Rigbyn (1977) tutkimukset osoittavat, että sukupuolten välillä on eroja kiusaamisessa. Pojat ovat tutkimuksen mukaan tyttöjä useammin kiusaajia tai kiusaamisen uhreja. Tutkimus osoittaa, että yleensä poikia kiusaavat pojat, kun taas tyttöjä kiusaa tytöt sekä pojat. Rigbyn mukaan myös päiväkodeissa pojat ovat kiusaamistilanteissa tyttöjä enemmän. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että kiusaamista tapahtuu yhtä paljon tyttöjen ja poikien välillä, mutta tytöt käyttävät useammin epäsuoraa kiusaamista, jota on vaikeampi havaita (Viitattu lähteessä Kirves & Stoor-Grenner, 2010). Tyttöjen ja poikien välinen kiusaaminen on Kirveen ja Stoor-Grennerin (2010) mukaan erilaista. He viittaavat poikien kiusaamisen olevan yleensä suoraa eli fyysistä ja verbaalista. Kirves ja Stoor-Grenner kuvailevat tyypillisesti poikien kiusaamisen olevan avoimempaa ja he käyttävät tyttöjä enemmän fyysisiä aggressiivisia tapoja. Pojat kuitenkin käyttävät myös epäsuoria kiusaamisen muotoja (psykykkistä kiusaamista) saman verran kuin tytöt (Kirves & Stoor-Grenner, 2010). Erot tyttöjen ja poikien välisessä kiusaamisessa ovat merkittäviä ja on myös tutkittu mistä ne voisi johtua. Repo kertoo, että Pajun (2013) tutkimuksen mukaan päiväkodin toimintakulttuuri estää tasa-arvon toteutumisen tyttöjen ja poikien välillä päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan tytöt saavat poikia enemmän läheisyyttä päiväkodin aikuisilta (Viitattu lähteessä Repo, 2015). Kiusaamisen erot sukupuolten välillä voisivat johtua osittain tästä eriarvoisesta kohtelusta.

Salmivallin (2005) mukaan poikien kielteinen käsitys itsestä vaikuttaa suoraan kiusatuksi joutumiseen. Hänen mukaansa tyttöjen kohdalla vaikutus on epäsuora: kielteinen käsitys itsestä lisää riskiä tulla torjutuksi ja jäädä ilman ystäviä. Nämä ongelmat lisäävät todennäköisyyttä joutua myöhemmin kiusatuksi (Salmivalli, 2005). Pörhölä (2008) teki tutkimuksen koulukiusaamisesta ja vertaissuhdeongelmista. Tutkimuksen mukaan kiusaaminen vaikutti

negatiivisesti kaikkien kiusaamisen kohteena olleiden lasten vertaissuhteisiin. Tyttöjen kohdalla ongelmia oli eniten uhrin roolissa olleilla, osallistumatta itse kiusaamiseen. Pojat, joita kiusattiin kärsivät yhtä paljon vertaissuhdeongelmista, riippumatta siitä kiusasivatko he myös itse toisia (Pörhölä, 2008, s. 10). On tutkittu, että kiusaamisen uhrina olevat tytöt, mutta ei pojat, ovat eristäytyneempiä, kuin lapset, jotka eivät ole kiusattuja (Perren & Alsaker, 2006).

Revon (2015) mukaan aggressiivisuuteen, erityisesti poikien aggressiivisuuteen vaikuttavat perimä ja biologia. Hän kertoo ympäristöllä olevan tärkeä merkitys siitä pois oppimiselle. Repo nostaa esiin, että päiväkotia on ympäristö, jossa pienet lapset voivat tasoittaa näitä eroja. Hänen mukaansa pojat ovat tyttöjä useammin kiusaajina ja siksi kiusaamisilmiön ehkäisyssä poikien osalta tulisi kiinnittää huomiota ja suunnata voimavaroja pienestä pitäen erityisesti aggressiivisesti käyttäytyvien poikien ohjaamiseen erilaisten toimintatapojen oppimiseksi. Poikien vertaissuhteisiin tulisi kiinnittää huomiota jo pienten lasten parissa (Repo, 2015). Kiusaamiskäyttäytyminen näyttää yleisesti ottaen olevan enemmän hyväksyttävää pojilla kuin tytöillä (Perren & Alsaker, 2006).

3. 4 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen on riskitekijä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Revon (2015) mukaan alle kouluikäisten lasten kiusaamisen pitkäaikaisia seurauksia ei ole vielä tutkittu paljoa. Kiusaamisen seurauksia on kuitenkin vanhempien lasten keskuudessa tutkittu enemmän ja hänen mukaansa varhaiskasvatuksessa alkaneen kiusaamisen seuraukset eivät varmasti ole ainakaan lievemmät. Repo kertoo, että lapsen kokiessa kiusaamista jo varhain, saattaa se muodostaa lapselle käsityksen siitä, että se on osa elämää ja vaikuttaa lapsen omaan identiteettiin. Hän nostaa esiin, että varhainen puuttuminen kiusaamiseen ehkäisee pitkäaikaisia ja vakavia seurauksia lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä lisää lasten psykologista, sosiaalista ja fyysistä turvallisuutta. Revon mukaan turvallinen oppimisympäristö on merkittävä tekijä lapsen kasvulle ja kehitykselle, jotta lapsi voi kokea osallisuutta sekä iloa oppimisesta. Nämä ovat edellytyksenä laadukkaalle varhaiskasvatukselle (Repo, 2015).

Kiusaamisella on vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia kiusatulle, kiusaajalle sekä kiusaamista näkemään joutuneille (Repo, 2015). Pörhölän (2006) mukaan kiusaajan käytös on yleensä hyökkäävää ja kiusaajien kaveriporukka koostuu yleensä samantyyppisistä ihmisistä. Hänen mukaansa he eivät siten saa hyökkäävälle viestintätyylilleen vaihtoehtoisia käyttäytymismalleja. Pörhölä nostaa esiin, että kiusaajalle voi jäädä väärä kuva itsestään viestijänä eikä osaa korjata sitä. Se voi estää kiusaajan tasapainoisten viestintäsuhteiden muodostumisen. Siten kiusaajalle voi jäädä kiusaamisesta vaikutuksia vuorovaikutussuhteisiin aikuisikään asti (Pörhölä, 2006). Nämä voivat johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen.

Pörhölän (2006) mukaan kiusaamisella on yleensä kuitenkin vakavimmat seuraukset kiusaamisen uhrille. Kiusatulta voi jäädä puuttumaan palkitsevat vuorovaikutussuhteet ja toistuva, kielteinen vertaispalaute voi johtaa itsetunnon heikkenemiseen. Hänen mukaansa kiusatun mahdollisuudet tasapainoisten vuorovaikutussuhteiden solmimiseen heikentyvät. Kiusattu ei voi silloin harjoitella vuorovaikutuksiaan viestintätilanteissa, joten viestintätaidot voivat olla puutteelliset ja kiusattu voi alkaa välttelemään viestintätilanteita (Pörhölä, 2006). Revon (2015) mukaan Rigbyn (2003) tutkimusten perusteella kiusatut lapset kokevat myöhemmin elämässään muita helpommin itsetuntonsa huonoksi ja heillä esiintyy useammin masentuneisuutta, ahdistuneisuutta tai jopa itsetuhoisia ajatuksia (Repo, 2015). Kiusatuksi joutumisella on kuitenkin isompi merkitys lapsen käsitykseen muista ihmisistä kuin itsestään (Salmivalli, 2005). Kiusaaminen voi Pörhölän (2008) mukaan vaikuttaa lasten fyysiseen terveyteen mm. Psykosomaattisina stressioireina esim. Sairasteluna, nukkumisvaikeuksina, yökasteluna tai syömishäiriönä (Pörhölä, 2008).

4 Sosiaaliset taidot

4.1 Sosiaalisten taitojen määritelmä

Sosiaaliset taidot sekoitetaan monesti sosiaalisuuteen. Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan sosiaalisuus pitää erottaa sosiaalisista taidoista. Hän määrittelee sosiaalisuuden olevan temperamenttipiirre ja tarkoittaa halua olla muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot taas tarkoittavat Keltikangas-Järvisen mukaan kykyä olla muiden kanssa. Sosiaalisuus on synnynnäistä, kun taas sosiaaliset taidot muodostuvat oppimalla (Keltikangas-Järvinen, 2010). Sosiaalisia taitoja, kuten muitakin taitoja yleensä, pidetään siis opittuina (Salmivalli, 2005). Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan sosiaalisissa taidoissa keskeistä on kyky solmia kontakti erilaisiin ihmisiin sekä olla luonteva heidän seurassaan. Käsitteen sosiaaliset taidot kuvaus riippuu ajasta ja kulttuurista, mutta jotkin sen ominaisuudet ovat niistä riippumattomia (Keltikangas-Järvinen, 2010). Koska sosiaaliset taidot muodostuvat ihmisten vuorovaikutuksessa sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, niiden määrittely on vaikeaa (Arnold, 2016). Sosiaalisissa taidoissa keskeisimpänä on Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan omistaa paljon vaihtoehtoja sosiaalisten ongelmien ratkaisuun sekä kyky valita oikea ratkaisu. Hän kuvailee ihmisellä, jolla on hyvät sosiaaliset taidot, olevan paljon erilaisia toimintamalleja, joista hän osaa aina valita tilanteeseen sopivimman. Keltikangas-Järvisen mukaan tällainen ihminen neuvottelee, sovittelee, tarttuu ongelmaan tai vetäytyy tilanteen mukaan. Sosiaalisten taitojen avulla ihminen kykenee ymmärtämään muita ihmisiä ja heidän näkökantojaan ja tunteitaan (Keltikangas-Järvinen, 2010).

Sosiaaliset taidot yksilöllisenä käyttäytymisenä tarkoittaa tapaa tehdä tai suorittaa joku asia. Sosiaalisiin taitoihin liittyy tunnetaidot ja vuorovaikutustaidot (Arnold, 2016). Sosiaaliset taidot liittyvät vuorovaikutukseen siten, että monissa tilanteissa tärkeintä ei ole mekaaninen toiminta, vaan ajoitus ja vastavuoroisuus (Salmivalli, 2005). Sosiaalisten taitojen avulla lapsi tulee toimeen muiden kanssa. Lapsi tarvitsee vuorovaikutustaitoja päästäkseen vertaisryhmään mukaan sekä ylläpitämään leikkiä ja selvittämään riitoja (Laaksonen, 2014). Sosiaalisia taitoja tarkastellaan usein kognitiivisina taitoina (Keltikangas-Järvinen, 2010). Sosiaalisiin taitoihin

liittyy ryhmään liittyminen, ongelmanratkaisu, yhteistyö, prososiaaliset taidot ja tunnetaidot (Repo, 2015).

Keltikangas-Järvisen (2010) mukaan monesti unohtuu, että sosiaaliin taitoihin kuuluu myös eettinen ja moraalinen näkökulma. Hän nostaa esiin, että esimerkiksi ongelmanratkaisutilanteessa ei riitä, että vaihtoehto on tehokas ja toimiva, vaan sen pitää myös olla hyväksyttävä eettisesti ja moraalisesti. Hän esittää kirjassaan tästä hyvän esimerkin liittyen kasvatukseen. Eli lapsi osaa itse löytää keinot selviytyä ryhmässä, mutta ilman kasvatusta ne eivät välttämättä ole eettisesti hyväksyttäviä. Keltikangas-Järvisen mukaan aggressio voi olla monessa tilanteessa tehokas keino, kun taas sosiaalisesti hyvä käytös vie hitaammin päämäärään. Lapsi tuskin siksi itse valitsisi sosiaalisesti toivottavaa käytöstä, joten siinä tarvitaan kasvatusta, jotta käytöksestä tulee yhteisön hyväksymää (Keltikangas-Järvinen, 2010). Salmivalli (2005) kertoo, että Laddin (1999) mukaan sosiaaliset taidot määritellään niiden seurausten mukaan. Sosiaalisesti taitavaa on yksilön käyttäytymisen johtaminen positiivisiin sosiaaliin seuraamuksiin erilaisissa tilanteissa, kuten leikkiin pääsemisessä tai sosiaalisissa suhteissa esimerkiksi ystävyysuhteiden rakentamisessa (Viitattu lähteessä Salmivalli, 2005).

4.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä rooli lasten sosiaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Henkilöstön tulee huolehtia, että lapsilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, koska niiden avulla lapsen käsitys itsestään kehittyy ja sosiaaliset taidot muovautuvat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Varhaiskasvatuksessa tunne-, vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitojen opettaminen ja harjoittelu ovat osa keskeisiä sisältöjä ja arjen toimintoja (Elo ja Lamberg, 2018). Varhaiskasvatusta on yleensä ensimmäinen ympäristö kodin ulkopuolella, jossa lapset kohtaavat vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa (Saracho, 2017).

Kirveen ja Stoor-Grennerin (2010) mukaan sosiaaliset taidot lapsilla kehittyvät arjen tilanteissa yleensä mallista oppimalla. Heidän mukaansa lapset näkevät ja seuraavat muiden ihmisten toimimista ja kokeilevat erilaisia toimintatapoja eri tilanteisiin. Kirves ja Stoor-Grenner nostavat esiin, että kasvattajan on tuettava kehittyviä taitoja, rohkaista ja antaa positiivista palautetta. Aikuisen täytyy heidän mukaansa myös opettaa lapselle, että miten toisten kanssa voi toimia tai ei voi toimia. He kuvailevat myös sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa olevan tärkeänä osana empatiataidot. Kirveen ja Stoor-Grennerin mukaan empatiataitojen kautta lapset osaavat asettua toisten ihmisten asemaan ja ymmärtämään muiden ajatuksia ja tunteita. Siten lapsi oppii myös toimimaan empaattisesti muita kohtaan (Kirves & Stoor-Grenner, 2010). Nergaardin tutkimus on osoittanut, että varhaiskasvatuksen henkilöstön läsnäololla ja emotionaalisella sekä sosiaalisella tuella on tärkeä rooli lasten leikki-tilanteissa rohkaisemalla lapsia empatian ilmaisuun (Nergaard, 2020). Lapsen empatiataidot, mukaan lukien rajojen asettaminen kehittyvät, kun ympärillä on empaattisia aikuisia (Repo & Sajaniemi, 2015). Kirves ja Stoor-Grenner (2010) määrittävät yhden sosiaalisista valmiuksista olevan ongelmanratkaisutaito. Heidän mukaansa ongelmanratkaisun yksi keskeinen osa on itsehillintä. Se tarkoittaa sitä, että lapsi oppii ohjaamaan tunteitaan ja nimeämään niitä, esimerkiksi aggression tunteitaan. Pieni lapsi opettelee vasta tunteiden hillintää ja tarvitsee aikuisen tukea selittämään tunteitaan (Kirves & Stoor-Grenner, 2010).

Berryn ja O'Connorin (2010) mukaan lapsilla, joilla on lämmin suhde varhaiskasvattajaansa, on paremmat sosiaaliset taidot, kuin lapsilla, joiden suhde varhaiskasvattajaansa on heikko. He nostavat esiin varhaiskasvattajan ja lapsen väliset suhteet, joissa lapsi kokee turvallisuutta ja aikuisen tukea, antaa lapselle turvallisuuden tunteita sosiaalista ympäristöä ja kokee luottamusta aikuiseen ollessaan emotionaalisessa epätasapainossa. Tämä aikuisen antama tuki auttaa lapsia tunteiden säätelyssä ja rohkaisee positiiviseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden aikuisten ja lasten kanssa. Berryn ja O'Connorin mukaan aikuisen ja lapsen vuorovaikutus toimii mallina, joka tarjoaa taitoja ja tukea lapselle näiden uusien taitojen harjoittelussa sosiaalisessa kontekstissa. Heidän mukaansa laadukkaat suhteet varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen välillä ennustetaan tukevan positiivista kehitystä varhaisista käyttäytymisongelmista kärsiville lapsille. He myös nostavat esiin varhaislapsuudessa tehtyjen tutkimusten osoittavan, että varhaiskasvattajan ja lapsen väliset suhteet liittyvät sosiaalisten taitojen kehitykseen. On myös viitteitä siitä, että varhaiskasvattajan ja lapsen väliset suhteet

ovat erityisen tärkeitä varhaisista käyttäytymisongelmista kärsiville lapsille (Berry & O'Connor, 2010). Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi siis tukea lasten sosiaalisia taitoja panostamalla omiin suhteisiinsa lasten kanssa.

4.3 Lasten vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa

Käsittelen tässä kappaleessa vertaissuhteita, koska ne ovat yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja ovat merkityksellinen tekijä kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa. Pörhölän (2008) mukaan vertaissuhteet vaikuttavat yksilön psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Hänen mukaansa lapsen vertaissuhteita vahingoittaa kiusaaminen, joka muodostaa riskin psykososiaaliselle hyvinvoinnille. Ongelmat vertaissuhteissa voivat Pörhölän mukaan vaikuttaa kauaskantoisesti ja voi johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen myöhemmin elämässä. Hän määrittää vertaisten olevan ihmisiä, jotka ovat lapsen kanssa suunnilleen samalla tasolla kognitiivisella, emotionaalisella ja sosiaalisella tasolla. Vertaissuhteilla tarkoitetaan vuorovaikutussuhteita vertaistensa kanssa (Pörhölä, 2008).

Salmivallin (2005) mukaan vertaissuhteita tutkittaessa on tarkasteltu tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen sosiaalisen aseman määrittymiseen esimerkiksi sitä, että kenestä tulee suosittu tai ulkopuolinen? Hänen mukaansa on myös tutkittu ystävyysuhteita ja sitä, miten integroituminen vertaisryhmään lapsuudessa edistää sosiaalisten taitojen oppimista ja, että aiheuttaako ongelmat vertaissuhteissa, kuten kiusatuksi joutuminen hankaluuksia myöhemmin elämässä. Tutkimusalueista kolmas tarkastelee vertaisryhmissä opittuja asenteita ja käyttäytymistä (Salmivalli, 2005). Salmivalli (2005) kertoo, että 1930-luvun teorian (Mead, 1934) mukaan lapsi oppii vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa tarkastelemaan itseään sekä subjektina, että objektina. Lapsi päättelee omaa arvoaan muun ryhmän suhtautumisen kautta itseensä ja rakentaa minäkäsitystään vuorovaikutuksessa (Viitattu lähteessä Salmivalli, 2005).

Vertaissuhteita koskevat tutkimukset ovat Salmivallin (2005) mukaan lisääntyneet vasta 2000-luvulle tultaessa. Hän nostaa esiin, että aiemmissa tutkimuksissa, kuten myös nykyään, vertaissuhteita tutkittaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi siihen, miten vertaissuhteet vaikuttavat aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lisäksi Salmivallin mukaan nykyään

vertaissuhteita tutkittaessa keskeisenä on sosiokognitiiviset selitysmallit vertaisryhmään sopeutumisessa sekä sukupuolierot vertaissuhteiden laadussa ja niissä esiintyvissä ongelmissa. Lapsen sosiaalisen sopeutumisen indikaattorina voidaan pitää sitä, miten lapsi tulee vertaistensa kanssa toimeen eli mikä on lapsen sosiaalinen asema ryhmässä tai onko hänellä ystäviä (Salmivalli, 2005). Perrenin ja Alsakerin (2006) mukaan ystävien puuttumisen on katsottu olevan sosiaalinen riskitekijä kiusaamisen uhriksi joutumisessa. He kuvailevat kiusatuksi joutumisen voivan myös johtaa ystävyysuhteiden menettämiseen. Perren ja Alsaker pohtivat lasten voivan pelätä kiusattujen kanssa olemisen johtavan kiusaajien kohteeksi joutumiseen eivätkä he myöskään saavuta sillä mitään sosiaalista asemaa. Heidän mukaansa kiusaamisen uhrit saattavat myös käyttäytyä vertaisten mielestä ei-houkuttelevalla tavalla kuten vetäytymällä muista. Vertaissuhteilla on siis merkitystä kiusaamisen uhriksi joutumisella. Kiusaajat taas olivat tutkimusten mukaan suosittuja leikkikavereita, erityisesti aggressiivisten poikien keskuudessa (Perren & Alsaker, 2006).

5 Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaissuhteissa varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni tulokset ja vastaan asettamiini tutkimuskysymyksiin eli siihen, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ehkäistä kiusaamista lasten vertaissuhteissa varhaiskasvatuksessa ja, miten sosiaalisten taitojen tukeminen vaikuttaa lasten vertaissuhteissa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisyyn varhaiskasvatuksessa.

Ensimmäisessä kappaleessa (5.1) tutkin sitä, miten kiusaamista voidaan ehkäistä ja, mikä on varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli kiusaamisen ehkäisemisessä. Toisessa kappaleessa (5.2) pohdin sosiaalisten taitojen ja niiden tukemisen merkitystä kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa. Pohdinnassa nostan vielä esiin tutkimukseni tärkeimmät tulokset.

5.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstön rooli kiusaamisen ehkäisyssä

Revon (2015) mukaan kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta puhuttaessa käytetään paljon interventio käsitettä. Hän määrittelee intervention olevan sosiaalinen väliintulo ja sen tarkoituksena on vähentää jotain asiaa, kuten kiusaamista. Olemassa on siis jo ongelma ja väliintulolla pyritään vähentämään sitä tai korjaamaan se (Repo, 2015). Kun pienten lasten kohdalla ilmaantuu kiusaamista, interventiot tarjoavat heille sosiaalisten taitojen tukea, joka auttaa heitä välttämään kiusaamistilanteita ja luo perustan sosiaalisen toiminnan kehittämiseen (Saracho, 2017). Revon (2015) mukaan kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa on kuitenkin kyse preventiosta. Hän kuvailee prevention olevan esimerkiksi sairauksien ennaltaehkäisyä tai sen seurausten pienentämistä. Varhaiskasvatuksessa se on kasvatusta ja opetusta, jolla pyritään siihen, ettei kiusaamista syntyisi ollenkaan (Repo, 2015). Revon ja Sajaniemen (2015) mukaan varhaiskasvatuksessa tulisikin kiinnittää huomiota nimenomaan kiusaamisen ehkäisyyn. Heidän mukaansa kiusaamiseen puuttuminen rangaistuksia käyttämällä esimerkiksi päiväkodeissa, on vaaraksi työlle kiusaamisen ehkäisemiseksi. Pienten lasten rankaiseminen, ei johda kiusaamisen lopettamiseen, vaan voi päinvastoin provosoida sitä (Repo & Sajaniemi, 2015).

Revon (2015) mukaan toimintaympäristöihin varhaiskasvatuksessa ei ole valmista mallia kiusaamisen ehkäisemiseksi. Kiusaaminen tapahtuu vertaissuhteissa ja tilanteet ovat ainutkertaisia ja riippuvat yksilöistä ja heidän suhteistansa toisiinsa, aikuisista, dynamiikasta ja

näiden kaikkien summasta, joten on vaikeaa antaa valmiita malleja kaikkiin tilanteisiin (Repo, 2015). Perrenin ja Alsakerin (2006) mukaan kiusaamisen ehkäisy on tehokasta vasta, kun koko päiväkotiyhteisö osallistuu siihen. Opettajien tietoisuuden lisääminen kiusaamisesta ja sen määritelmästä on ensimmäinen askel kohti välittävää ja tukevaa varhaiskasvatusta, jossa kiusaamista ei anneta tapahtua (Perren & Alsaker (2006). Aggressiivisen käyttäytymisen muotojen tunnistaminen ja ymmärtäminen varhaisessa vaiheessa on ratkaisevaa kiusaamisen vähentämiseksi (Douvlos, 2019). Aikuisten ja lasten on tunnistettava kiusaaminen varhaisessa vaiheessa, jotta he voivat puuttua tilanteeseen, jos lasta kiusataan (Saracho, 2017). Päiväkodin lisäksi huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä ja kiusaamiseen puuttumisessa (Elo & Lamberg, 2018). Myös Douvlos pitää tärkeänä tekijänä kiusaamisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä lasten sosiaalisten taitojen parantamiseksi yhteistyötä lasten huoltajien kanssa (Douvlos, 2019). Huoltajille on hyvä avata kiusaamisen käsitettä ja pohtia, miten lasten sosiaalisia suhteita sekä sosiaalisia taitoja voitaisiin tukea (Elo & Lamberg, 2018). Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla ja se lisää varhaiskasvatuksen henkilöstön roolia kiusaamisen ehkäisyssä.

Toimivassa kiusaamista ehkäisevässä työssä yritetään (Revon (2015) mukaan vaikuttaa vallankäyttäjän motiiveihin ja käyttäytymistapoihin ja opettamaan lapselle toisenlainen tapa toimia. Eli kiusaamisen ehkäisyn keinot löytyvät työyhteisöstä ja siellä tilanteen mukaan tehdyistä pedagogisista ratkaisuista, ei valmiiden mallien avulla. Repo kertoo kiusaamisen ehkäisyn pienten lasten parissa olevan laadukasta peruspedagogiikkaa ja sen ratkaiseminen valmiiden mallien avulla on vaikeaa. Tämä edellyttää hänen mukaansa kiusaamiseen puuttumiseen ja ehkäisyyn sitoutumista ja osallistumista koko lapsen ympärillä toimivalta verkostolta. Lapsi ei voi harjoitella kiusaamisen kohtaamista ja on aina aikuisen asia puuttua siihen (Repo, 2015).

Revon (2015) mukaan kiusaamisen ehkäisy kasvattaa tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa yksilöt kannattelevat ja kunnioittavat toisiaan. Hän kuvailee sen tapahtuvan opettamalla lapsille keskeisiä pelisääntöjä ja taitoja muiden kanssa toimimiseen. Kiusaaminen on Revon mukaan monimutkainen ryhmäilmiö ja siksi sen ehkäisemiseksi vaaditaan toimivan peruspedagogiikan lisäksi tietoista ja johdonmukaista toimintaa kiusaamisen ehkäisemiseksi. Eli pelkkä kasvatus ilman tietoa kiusaamisesta ei välttämättä johda kiusaamattomuuteen (Repo,

2015). Pörhölän (2008) mukaan lasten välisen kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumisen sekä sosiaalisten taitojen tukemisen lisäksi, on muistettava, että kiusaamisprosessissa mukana olleet tarvitsevat tukea myös vielä sen jälkeen, kun kiusaaminen on jo saatu loppumaan. Hän nostaa esiin, että lapset, joita on kiusattu, tarvitsevat tukea kohottamaan itsetuntonsa, hoitamaan psykofyysiset ongelmansa sekä korjaamaan vertaissuhteet. Jos kiusattua ei tueta näissä asioissa, hän saattaa senkin jälkeen, kun häntä ei kiusata enää, syrjäytyä vertaisryhmästään pitkäkestoisesti (Pörhölä, 2008, s. 14–15).

Revon (2015) mukaan kiusaamisen ehkäisyssä on keskeistä aikuisen ja lapsen välinen kunnioittava ja lämmin suhde, jota kannattelee sensitiivinen aikuinen. Hänen mukaansa aikuinen, joka on pedagogisesti sensitiivinen, huomaa lapsen aloitteet ja viestit sekä vastaa niihin mielekkäällä tavalla lapselle. Näin aikuinen tukee lasta toimimaan lähikehityksen vyöhykkeellä ja antaa yksilöllistä tukea. Se lisää lapsen osaamista toimia muiden lasten ja aikuisten kanssa (Repo, 2015). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen lähtökohtia on lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Sen mukaan lapsilla on oikeus turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Se viittaa lasten vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen tukemisen olevan olennaisia tekijöitä kiusaamisen ehkäisyssä. Kasvattajien tehtävä on siis tukea lapsia harjoittelemaan ja kehittämään sosiaalisia taitojaan. Erimielisyyksiä ja riitatilanteita tulee opettaa ratkaisemaan rakentavalla tavalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

Repo (2015) kertoo, että omilla tekemisillään, tekemättä jättämisillään, asenteillaan, eleillään, ilmeillään ja olemuksellaan, aikuinen pystyy vaikuttamaan ympärillensä muodostuvaan ilmapiiriin. Hänen mukaansa lapsi tarvitsee myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta ja kokemuksia siitä, että toisiin ihmisiin voi luottaa. Kasvattajan vastuulla on Revon mukaan luoda ja ylläpitää kannatteleva ilmapiiri. Hän nostaa esiin, että ilmapiirin tulisi kuitenkin koskettaa koko yhteiskuntaa ja vastuun tulisi olla kaikilla aikuisilla, ei vain kasvatustalouden ammattilaisilla. Revon mukaan yksilön saama kannattelu ja hyvinvoinnista huolehtiminen luotettavassa ilmapiirissä johtaa siihen, että haluaa kannatella muita ja pitää huolta myös muiden hyvinvoinnista. Lapsella on turvallista kasvaa tällaisessa ilmapiirissä. Kannateltu

aikuinen haluaa ja jaksaa Revon mukaan kannatella lasta ja näin myönteinen ilmapiiri leviää. On tärkeää, että työyhteisön aikuiset pitävät huolta myös toisistaan, koska oma hyvinvointi perustuu muiden ihmisten hyvinvointiin. Huolehtimalla muista, huolehdimme samalla itsestämme ja lapsista. On siis tärkeää pitää huolta myönteisen ilmapiirin luomisesta, jotta voidaan ehkäistä kiusaamista (Repo, 2015).

Aikuinen saattaa Revon (2015) mukaan tiedostamattaan vahvistaa sukupuoleen liittyviä käyttäytymismalleja ja, jopa kiusaamista. Hänen mukaansa tyypillisesti poikiin saatetaan liittää jonkinlainen väkivallan hyväksyminen paremmin kuin tyttöjen elämään. Repo kertoo aikuisten vahvistavan sukupuolistereotyyppioita, jos he ovat sitä mieltä, että pojille on tyypillistä väkivaltainen käytös ja tytöille selän takana puhuminen. Hän nostaa esiin, että erilaiset odotukset poikia ja tyttöjä kohtaan voi aiheuttaa sen, että tyttöjen epäsuora aggressio ja poikien fyysinen aggressio oikeutetaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstön täytyy pitää huolta, että he kohtelevat lapsia tasa-arvoisesti, eikä tällaisia sukupuoliin liittyviä stereotyyppioita vahvisteta tai kiusaamista oikeuteta sukupuoliin liittyvien stereotyyppien vuoksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi siis omalla toiminnallaan ehkäistä myös kiusaamisen eroja sukupuolten välillä. Revon mukaan kiusaaminen on sukupuolittunutta ja sen ehkäisy edellyttää sukupuolistereotyyppisten odotusten tarkastelua kriittisesti (Repo, 2015).

Aikuiset saattavat Revon (2015) mukaan myös vähätellä väkivallan käyttöä pitämällä sitä normaalina tyttöjen ja poikien kanssakäymisenä. Aikuinen saattaa myös käyttää myyttiä “rakkaudesta se hevonenkin potkii” oikeuttamaan esimerkiksi pojan tai tytön töniminen tai nimittely toista kohtaan ja kuittaamalla se ihastumisen merkiksi (Repo, 2015). Tönimisen tai nimittelyn kohde ei välttämättä kuitenkaan haluaisi vastaanottaa tällaista käytöstä eikä välttämättä ymmärrä sen merkitystä ihastumisen osoittamisena, joten aikuisen ei pitäisi hyväksyä tällaista käytöstä tilanteesta riippumatta. Repo (2015) kertoo sukupuoleen sidottujen myyttien purkamisen ja tasa-arvon edistämisen varhain, laajentavan lasten mahdollisuuksia vaikuttaa myöhemmin elämäänsä. Hänen mukaansa pienten lasten parissa kiusaamisen ehkäisyssä totutetaan lapset leikkimän yli sukupuolirajojen, esimerkiksi tyttöjen ja poikien väliseen ystävyyteen ei liitetä seksuaalisuutta tai flirttiä. Lapsia tulisi myös kohdella yksilöinä, ei ryhminä, kuten “tytöt ja pojat” (Repo, 2015).

5.2 Sosiaaliset taidot kiusaamisen ehkäisyssä varhaiskasvatuksessa

Lapset tarvitsevat erilaisia vuorovaikutustaitoja toimimiseen kavereiden kanssa ja rakentamaan kaverisuhteita (Laaksonen, 2014). Puutteet sosiaalisissa taidoissa voivat johtaa kiusaamiseen. Puutteellinen sosiaalinen käyttäytyminen voi olla esimerkiksi aggressiivisuutta tai vetäytymistä (Repo, 2015). Itsesäätelyn taidot, empatia- ja vuorovaikutustaidot ovat yhteydessä kiusaamiskäyttäytymiseen (Laaksonen, 2014). Lapsi opettelee usein varhaiskasvatuksessa ensimmäistä kertaa toimimista vertaistensa kanssa ryhmässä. Se tapahtuu pienillä lapsilla yleensä aitojen leikki tilateiden kautta toisten kanssa.

Kirves ja Stoor-Grennerin (2010) mukaan sosiaalisten taitojen vahvistaminen ja opettaminen ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä sisältöalueita ja merkittäviä kiusaamisen ehkäisyn kannalta. He kertovat kasvattajan omien arvojen vaikuttavan lapsen sosiaalisten taitojen arviointiin. Jos lapsi saa liikaa negatiivista palautetta, se vaikuttaa Kirveen ja Stoor-Grennerin mukaan lapsen minäkuvaan eivätkä lapsen sosiaaliset taidot kehity. Heidän mukaansa myös vertaisryhmä vaikuttaa lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen. Sosiaalisten taitojen opettelu ajoissa ehkäisee kiusaamista jatkossa. On tärkeä kiinnittää huomiota ryhmän dynamiikkaan ja mahdollisuuksiin tuottaa lapsille myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta (Kirves & Stoor-Grenner, 2010). Ryhmän ulkopuolelle jääminen heikentää lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Se myös vaikeuttaa sosiaalista ja emotionaalista kehitystä sekä lisää riskiä moniin vastoinkäymisiin vertaisten kanssa (Nergaard, 2020).

Salmivallin (2005) mukaan sosiaalisen vertailun kautta, joka tapahtuu vertaisryhmässä, lapsi oppii paljon itsestään, rakentaa minäkuvaansa, käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan. Hänen mukaansa lapsi voi pitää itseään sosiaalisesti epäonnistuneena, jos hän tulee jatkuvasti torjutuksi vertaisryhmässä. Salmivalli kertoo, että lapsilla, jotka tulevat torjutuiksi, on muita isompi riski jäädä ulkopuolelle porukoista ja ilman ystävyysuhteita, sekä kokea yksinäisyyttä ja tulla jopa kiusatuksi. Hän nostaa esiin, että ryhmän ulkopuolelle jäänyt lapsi saattaa jäädä ilman mahdollisuutta harjoitella sosiaalisia taitoja. Ryhmässä lapsen sosiaalinen status vakiintuu nopeasti. Torjutun lapsen on vaikea päästä asemastaan, vaikka muuttaisi käytöstään.

Myös aikuisten käsitykset lapsista ovat Salmivallin mukaan monesti pysyviä. Kun aikuinen suhtautuu lapseen tietyin odotuksin, häneltä jää helposti huomaamatta ennako-odotusten vastainen käytös. Salmivalli kertoo vuorovaikutuksen onnistumiseen vaikuttavan yksilön lisäksi ryhmän ominaisuudet sekä yksilön ja ryhmän vuorovaikutus. Hänen mukaansa kiusaamisen riskitekijät, kuten alhainen suosio ryhmässä, johtavat kiusaamiseen erityisesti silloin, kun ryhmässä on kiusaamista suosivia asenteita. Siksi vähentäessä kiusaamista ei tule huomioida vain yksilöllisen riskin poistaminen, vaan huomiota tulisi kiinnittää myös ympäristöön (Salmivalli, 2005). Laaksosen (2014) mukaan kiusatulle täytyy tehdä selväksi, ettei kiusaaminen ole hänen syytään. Myös aggressiivisesti käyttäytyvältä lapselta, jonka puutteelliset vuorovaikutustaidot tulkitaan kiusaamiseksi, on pyyhittävä pois kiusaajan leima (Laaksonen, 2014).

Seuraava taulukko 1 näyttää Laaksosen (2014) tutkimustulokset lasten vertaissuhdetaitojen tason osallisuuden ja kiusaamisen roolien mukaan eriteltyinä.

Taulukko 1: Lasten vertaissuhdetaidot kiusaamisprosessissa (Laaksonen, 2014, s. 38).

	Ei osallisenä (n = 46) ka (s)	Osallisena (n = 25) ka (s)	Kiusaajat (n = 10) ka (s)	Kiusatut (n = 8) ka (s)	Kiusaaja-uhrit (n = 7) ka (s)
Tilanteenmukaisen vuorovaikutuskäyttämisen taidot	3.07 (.64)	2.10 (.58)	2.17 (.66)	2.25 (.47)	1.83 (.55)
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen ja vertaisten tukemisen taidot	2.66 (.70)	1.78 (.58)	1.98 (.57)	1.60 (.37)	1.69 (.76)
Vuorovaikutukseen liittymisen taidot	2.81 (.71)	2.26 (.67)	2.65 (.52)	1.85 (.38)	2.17 (.86)
Toisten huomioon ottamisen taidot	2.75 (.58)	1.94 (.58)	1.86 (.42)	2.08 (.45)	1.89 (.90)
<i>Kokonaispistemäärä</i>	2.86 (.61)	2.04 (.51)	2.19 (.47)	1.95 (.32)	1.91 (.71)

Taulukon 1 eli Laaksosen (2014) tuloksien mukaan kiusaamisprosessissa osallisena olevista lapsista kiusaajiksi luokitelluilla lapsilla oli vahvimmat vertaissuhdetaidot (ka. = 2.19, s = .47). Kiusaaja-uhreilla oli heikoimmat (ka. = 1.91, s = .71). Tilastollisesti merkitsevät erot olivat vain kiusaajien ja kiusattujen taidoissa liittyen vuorovaikutukseen. Tutkimuksen mukaan, vaikka kiusaajilla oli muihin kiusaamisrooleihin verrattuna hyvät vertaissuhdetaidot, heillä oli puutteita joissain vertaissuhdetaitojen osa-alueissa. Heillä oli esimerkiksi vaikeuksia ottaa

toiset huomioon esimerkiksi kompromissien tekemisessä, vuorovaikutustilanteissa ja vertaisten tukemisen taidoissa esimerkiksi konfliktien hallitsemisessa. Kiusatuilla oli Laaksosen mukaan kiusaajia ja kiusaaja-uhreja paremmat taidot ottaa toiset huomioon, mutta heikoimmat vuorovaikutukseen liittyvät taidot sekä vertaisten tukemisen taidot. Hänen mukaan kiusatuilla oli erityisesti haasteita taidoissa liittyen vertaisten lähestymiseen tai ryhmään liittymiseen, konfliktien hallintaan sekä palautteen vastaanottamiseen ja antamiseen. Kiusaaja-uhreilla taas oli heikoimmat tilannesidonnaiset vuorovaikutuskäyttäytymisen taidot. Se merkitsee sitä, että mitä aikaisemmin lapset pääsevät vahvistamaan vertaissuhdetaitoja, sitä paremmat valmiudet heillä on muodostaa ja ylläpitää ihmissuhteita jatkossa. Varhaiskasvatuksenkäytänteiden tulisi olla sellaisia, että ne tukevat lasten vertaissuhdetaitojen kehittämistä yksilöllisesti (Laaksonen, 2014). Lasten vertaissuhteilla ja sosiaalisilla taidoilla on siis merkittävä rooli kiusaamiskäyttäytymisessä ja siksi niiden tukemiseen kiusaamisen ehkäisyn näkökulmastakin, tulisi panostaa jo lapsen varhaisista vuosista lähtien.

Perrenin ja Alsakerin (2006) tutkimuksen mukaan kiusaajilla ja kiusaamisen uhreilla oli erilaisia sosiaalisia käyttäytymismalleja. Heidän mukaansa kiusaajien käyttäytyminen oli aggressiivista, niin fyysisesti, että sanallisestikin. Tutkimus viittaa siihen, että kiusaamisen uhrien käytös taas ei ollut lainkaan aggressiivista. He olivat tutkimuksen perusteella yhteistyöhaluisempia ja prososiaalisempia kuin kiusaajat. Nämä tulokset osoittavat, että kiusaamisen uhreilta ei aina puutu sosiaalisia taitoja. Heillä itse asiassa oli taitoja, joita pidetään tärkeinä vertaissuhteissa. Kiusaamisen uhreilla oli kuitenkin tulosten mukaan huonommat pisteet sosiaalisuudessa, kuin kiusaajilla tai lapsilla, jotka eivät olleet kiusattuja tai kiusaajia. Kiusaamisen uhreilla oli vaikeuksia puolustaa itseään ja he olivat alistuvia. Tämä voi aiheuttaa kiusaamisen uhriksi joutumista. Kiusatut olivat myös yleensä yksinäisiä lapsia (Perren & Alsaker, 2006). Nämä tutkimusten tulokset siis osoittivat, että sosiaalisten taitojen puute ei aina tarkoita kiusaamisen uhriksi joutumista. Kiusaamisen uhriksi voi johtua, vaikka sosiaaliset taidot ovat kunnossa. Kuitenkin sosiaalisten taitojen omaaminen auttaa vertaissuhteiden luomisessa ja kavereiden saamisessa, joka voi vähentää kiusaamisen uhriksi joutumista.

6 Pohdinta

Tämä tutkimus on tarkastellut kiusaamisen ehkäisyä ja sosiaalisia taitoja liittyen kiusaamiseen lasten vertaissuhteissa varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksena olen huomannut, kuinka tärkeää kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa on ja, kuinka tärkeä merkitys varhaiskasvatuksen henkilöstöllä sekä sosiaalisten taitojen tukemisella lasten vertaissuhteissa on kiusaamisen ehkäisyn kannalta varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn keinot täytyy miettiä tilanteen mukaan, koska kiusaamisen ehkäisemiseksi ei ole valmista mallia. Kiusaamisen ehkäisyn tulisi näkyä varhaiskasvatuksen peruspedagogiikassa, mutta sen lisäksi kiusaamisen ehkäisyn tulee olla tietoista toimintaa (Repo, 2015). Kiusaamisen ehkäisemiseksi tarvitaan yhteistyötä koko varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä huoltajien kesken. Kiusaamisen ehkäisyn kannalta on tärkeää ymmärtää kiusaamisen määritelmä, jotta kiusaaminen tunnistetaan ja, jotta sitä osataan ehkäistä. Kasvatuksen ja opetuksen tulee olla varhaiskasvatuksessa tasa-arvoista ja lapsen hyvinvointia sekä turvallisuutta edistävää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Henkilöstön tulee omilla asenteillaan luoda ilmapiiri, jossa kiusaamista ei pääse syntymään (Repo, 2015). Tyttöjen ja poikien välisessä kiusaamisessa on havaittu huomattavia eroja (Kirves & Stoor-Grenner, 2010; Repo, 2015). Tämä voi johtua siitä, että kiusaamiskäyttäytymistä hyväksytään yleisesti ottaen enemmän pojilta kuin tytöiltä (Perren & Alsaker, 2006). Henkilöstön tulisi suhtautua lapsiin ilman ennakko-odotuksia esimerkiksi tyttöjä ja poikia kohtaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi vaikuttaa kiusaamisen syntymiseen ja ehkäisyyn omilla asenteillaan.

Sosiaalisten taitojen ja vertaissuhteiden tukeminen on merkittävimpiä tekijöitä kiusaamisen ehkäisyssä (Kirves & Stoor-Grenner, 2010). Puutteet sosiaalisissa taidoissa ja vertaissuhteissa voivat johtaa kiusaamiseen. Siksi näitä taitoja tulisi opettaa jo pienestä pitäen. Puutteellinen sosiaalinen käyttäytyminen voi olla aggressiivisuutta tai vetäytymistä ryhmästä (Repo, 2015). Ajoissa tapahtuva sosiaalisten taitojen opettelu sekä vertaissuhteiden vahvistaminen ehkäisee kiusaamista ja parantaa valmiuksia muodostaa ja ylläpitää ihmissuhteita jatkossa (Kirves & Stoor-Grenner, 2010; Laaksonen, 2014). Sosiaaliset taidot siis auttavat vertaissuhteiden luomisessa, joka vähentää riskiä joutua kiusatuksi. Lasten sosiaalisten taitojen ja vertaissuhteiden tukemista edistää varhaiskasvatuksen henkilöstön lämmin suhde lapseen. Lisäksi lapset oppivat sosiaalisia taitoja yleensä mallista (Kirves & Stoor-Grenner, 2010).

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä rooli lapsen kasvattamisessa ja opettamisessa, joten on tärkeää miettiä, millaista esimerkkiä haluaa lapsille antaa.

Tutkimusta tehdessä Puusan ja Juutin (2020) mukaan tutkimuksen luotettavuuden arviointi on osa hyvää tutkimuskäytäntöä kaikissa. Heidän mukaansa luotettavuudella tarkoitetaan satunnaisista ja epäolennaisista tekijöistä riippumattomuutta. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin lisäksi Puusan ja Juutin mukaan on tarpeen myös eettinen arviointi. Heidän mukaansa tutkijan tulee huomioida tutkimuseettikka tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuseettiset periaatteet ovat mm. eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät, tieteellinen rehellisyys, huolellisuus, tieteellinen tunnustus sekä julkinen vastuu (Puusa & Juuti, 2020). Puusan, Juutin ja Aaltion (2020) mukaan tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Tutkimuksen uskottavuutta, luotettavuutta ja eettisyyttä arvioidessa voi pohtia seuraavia kysymyksiä. Onko tutkimus totta? Onko aineisto kerätty ja sen tulokset raportoitu uskottavasti? Vastaako käytetyt menetelmät asetettuihin tutkimuskysymyksiin? Onko tutkimuksen teossa huomioitu eettiset periaatteet (Puusa ym., 2020)? Tutkimuksen luotettavuuden suhtautumiseen vaikuttaa myös näkemykset totuudesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimusten luotettavuudesta ja eettisyydestä huolehtiminen on tärkeää erityisesti silloin, kun itse kerää aineistoa tutkimukseen. Ne ovat kuitenkin tärkeitä myös silloin, kun käyttää aineistona muiden tekemiä tutkimuksia, kuten tässä tutkimuksessa. Tutkimukseni aihe kiusaaminen on herkkä, joten kiinnitin huomiota siihen, että hyödyntämäni lähteet ja aiemmat tutkimukset ovat luotettavia ja eettisiä jotta myös oma tutkimukseni pysyy luotettavana ja eettisenä. Tiedon täytyy olla ajankohtaista ja perusteltua sekä tutkimukseen osallistuneiden on täytynyt tietää, että heitä tutkitaan. Lisäksi tutkimuksista selvitin, missä ne on julkaistu ja kenen julkaisemia ne ovat sekä, miten tutkimukset on toteutettu. Myös muista käyttämistäni lähteistä ja aineistoista pyrin varmistamaan, että ne ovat luotettavia ja aiheeseeni sopivia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen käyttö edellyttää tutkijalta syvää perehtymistä menetelmään, jotta tutkimuksen tulokset ovat luotettavia (Kangasniemi ym., 2013), joten perehdyin hyvin myös tutkimusmenetelmääni eli kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Tutkimukseni ja aiheeni kannalta kuvaileva kirjallisuuskatsaus oli hyvä valinta tutkimusmetodiksi.

Tarkastellessani tutkielmani aihetta olen huomannut, että kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen panostamisessa on menty paljon eteenpäin, mutta aihetta olisi hyvä tutkia lisää ja tuoda enemmän näkyväksi. Olisi mielenkiintoista tutkia pro gradu -tutkielmassa myös enemmän kiusaamisen vaikutuksia lapseen. Esimerkiksi, että millä tavalla kiusaaminen heikentää itsetuntoa tai aiheuttaa syrjäytymistä ja, kuinka pitkäkestoisia kiusaamisen vaikutukset voivat olla. Sosiometrisellä tutkimuksella voisin tutkia ryhmän sisäistä kommunikaatiota, ryhmän jäsenen keskinäistä valintaa tai hylkäämistä (Ropo, 2018, s. 69). Tämän menetelmän avulla voisin tutkia kiusaamisen esiintyvyyttä päiväkotiryhmässä ja sitä kautta lähteä pohtimaan kiusaamisen vaikutuksia ja lisää kiusaamisen ehkäisyn tekijöitä ja niiden merkityksiä varhaiskasvatuksessa. Menetelmä sopii kiusaamisen tutkimiseen varhaiskasvatuksessa, koska sosiaaliset taidot ovat yksi keskeisistä tekijöistä kiusaamisen ehkäisyssä ja menetelmän avulla saisin selville ryhmän sisäistä sosiaalista rakennetta. Sosiometrisen tutkimuksen voisi toteuttaa päiväkotiryhmässä esimerkiksi kyselylomakkeen avulla. Kyselyssä tehtäisiin sosiaalisia valintoja, joka tekee siitä sosiometrisen mittauksen (Ropo, 2018). Siten selvitettäisiin ryhmän sosiaalisista suhteista ja saataisiin selville ryhmän dynamiikkaa, onko siellä ulkopuolisuutta tai mahdollisesti kiusaamista.

Tämä kandidaatintutkielma on ensimmäinen tieteellinen opinnäytetyöni. Haasteena tutkimuksessani oli tutkimusten vähäisyys aiheesta. Kiusaamista pienillä lapsilla on alettu vasta lähiaikoina tutkimaan enemmän, joten tuntui, että materiaalia aiheesta oli vaikea löytää. Koen, kuitenkin, että aiheen valinta oli onnistunut, koska haluan tuoda kiusaamisen yleisyyttä varhaiskasvatusikäisillä lapsilla enemmän esille, jotta se otettaisiin vakavammin ja sen ehkäisyyn sekä puuttumiseen alettaisiin panostaa enemmän. Tätä tutkimusta tehdessä, opin paljon uutta ja sain uusia näkökulmia, joista on minulle varmasti hyötyä työelämässäkin varhaiskasvatuksen parissa. Lisäksi sain itse lisää tietoa, miten voisin itse tulevana varhaiskasvatuksen opettajana ehkäistä kiusaamista ja tukea lasten sosiaalisia taitoja sekä vertaissuhteita. Lisäksi tutkimusta tehdessä opin tutkimuksen tekemisestä ja tästä on hyvä jatkaa aiheen tutkimista lisää tulevaisuudessa.

Lähteet

Arnold, D. (2016). *Preschool children social skills, educational development and health disparities*. Nova Science Publishers, Inc. New York

Berry, D. & O'Connorin, E. (2010). *Behavioral risk, teacher–child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 1–14

Douvlos, C. (2019). *Bullying in Preschool Children. Psychological Thought*, Vol. 12(1), 131–142. Haettu osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/338600198_Bullying_in_preschool_children

Elo, S. & Lamberg, K. (2018). *Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella*. Loppuraportti. Opetus ja kulttuuriministeriö. Haettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. *Hoitotiede* 25(4), 291–301

Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. WSOY

Kirves, L. & Stoor-Genner, M. (2010). *Kiusaavatko pienetkin lapset?* Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Haettu osoitteesta <https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/kiusaavatko-pienetkin-lapset>

Laaksonen, V. (2014). *Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä*. Haettu osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42805/978-951-39-5564-9_vaitos25012014.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nergaard, K. (2020). *'I want to join the play'. Young children's wants and needs of empathy when experiencing peer rejections in ECEC*. *Early Years*, DOI: 10.1080/09575146.2020.1744531

Olweus, D. (2010). *Bullying in schools: facts and intervention*. *Kriminalistik*. Haettu osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/228654357_Bullying_in_schools_facts_and_intervention

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetushallitus (2022). *Mitä on varhaiskasvatus?* Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Perren, S. & Alsaker, F. (2006). *Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47(1), 45-57. Haettu osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/7365681_Social_behavior_and_peer_relationships_of_victims_bully-victims_and_bullies_in_kindergarten

Pikkumäki, S. & Peltola, M. (2017). *Poissulkeminen ja siihen liittyvät vaikuttamiskeinot varhaiskasvatuksessa*. Prologi - puheviestinnän vuosikirja 8–23. <https://doi.org/10.33352/prlg.95919>

Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus

Pörhölä, M. (2008). Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä –Miten käy kiusaajan ja kiusatun vertaissuhteille? Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi. (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja 2008*, 94–104. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiainneuvottelukunta & Stakes.

Pörhölä, M. (2006). *Turvallisten kehityspolkujen tukeminen oppilaiden vuorovaikutussuhteissa. Koulukiusaaminen terveystiedon opetuksen haasteena*. Opetushallitus. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/koulukiusaaminen-terveystiedon-opetuksen-haasteena>

Repo, L. (2015). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. (2., uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus

Repo, L. & Sajaniemi, N. (2015). *Prevention of bullying in early educational settings: pedagogical and organisational factors related to bullying*. *European Early Childhood Education Research Journal*, Vol. 23(4), 461–475. Haettu osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1350293X.2015.1087150>

Ropo, E. (2018). Sosiometriset menetelmät kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 69–80). (5., uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus.

Salminen (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?* Haettu osoitteesta https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Salmivalli, C. (2003). *Koulukiusaamiseen puuttuminen; Kohti tehokkaita toimintamalleja*. (2., uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus

Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus

Saracho, O. N. (2017). *Bullying prevention strategies in early childhood education*. *Early Childhood Education Journal*, 45(4), 453–460. <https://doi.org/10.1007/s10643-016-0793-y>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 100–109). (5., uudistettu painos). Jyväskylä: PS-kustannus

Varhaiskasvatuslaki (2018). 540/2018. Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Helsinki: Art House.

Väisänen, A-M. & Lanas, M. (2021). *Dekontekstualisaatio kiusaamiskirjallisuudessa. Kasvatus* 52 (4), 438–449. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/kasvatus/article/view/112377/71723?acceptCookies=1>